

Onderzoeksverslag

ECOLOGISCHE VERBINDINGSZONE WESTERBROEK (EVZ) DOOR DE SEIZOENEN HEEN

De centrale vraag luidt:

Wat is er in het terrein gedurende de seizoenen waar te nemen aan (seizoens-)kleuren, geluiden (dag en nacht), temperatuur, vochtigheid, vormen en veranderingen in het landschap, gebruik, vegetatie, fauna, et cetera.

Riët Knol | onderzoeksgebied | 2023/2024

Voorwoord

Van 2018 tot 2021 is de natuurzone Westerbroek aangelegd, die het Zuidlaardermeer gebied en 't Roegwold verbindt. In de natuurzone is een doorgaande watergeul (slenk) gegraven. Aan weerszijde van de A7 bij Westerbroek is in totaal 90 hectare nieuwe natuur aangelegd. Hierdoor worden de natuurgebieden robuuster en gevarieerder. Dieren kunnen tussen beide gebieden heen en weer trekken. Hiermee hebben zij een groter leefgebied gekregen.

De reden voor dit adoptieterrein (=onderzoeksgebied) is dat er nieuwe natuur is gecreëerd en ik nieuwgierig ben hoe nieuwe natuur aanslaat. Wat doen de planten, bomen, dieren en mensen en hoe ontwikkelt dit zich. Het is een gebied met bos, water, planten, dieren en een historie. Daarnaast heeft het een speciale functie; verbindingzone, stimulatie voor otters en vissen.

Het gebied is eigendom van de provincie Groningen en het wordt beheerd door staats bosbeheer (SBB).

Mijn doel is, een jaar lang elke maand te kijken wat de veranderingen zijn in het gebied van de verbindingzone. Welke planten, bomen en dieren komen hierop af en hoe wordt dit gebruikt voor recreatie. Waarom is het ingericht zoals het nu is en waar wil men naar toe. Alle facetten van de opleiding kan ik hier bekijken en beschrijven. De grond, landschap, het ontstaan, de flora en fauna en de invloed van de mens op de natuur. Met dit verslag hoop ik een mooie basis te creëren om te gebruiken voor het geven van een excursie in dit gebied.

Inhoud

Voorwoord

1. Inleiding van opdracht

1.1 Opdracht vanuit de natuurgidscursus IVN

1.2 Mijn doel met deze opdracht

2. Algemene beschrijving onderzoeksgebied

2.1 Ecologische verbindingszone Westerbroek

3. Doel en bereik van ambitie flora, fauna en beheer

3.1 De flora

3.2 De fauna

3.3 De mens

3.4 Landschap en beheer

4. De EVZ door de seizoenen heen

4.1 De Lente

4.2 Zomer

4.3 Herfst

4.4 Winter

5. Samenvatting

6. Vorming tot natuurgids

6.1 Persoonlijk groeiplan

Bijlagen:

1. Bodemsoorten en geomorfologie in onderzoeksgebied

2. Floralijs

3. Faunalijs

4. Beheerschema

1. INLEIDING VAN OPDRACHT

1.1 Opdracht vanuit de natuurgidscursus IVN

Het adoptieterrein is een terrein dat wordt uitgekozen door de cursist. Het adoptieterrein wordt regelmatig bezocht om ervaringen op te doen met observeren en onderzoek doen, het vastleggen van deze ervaringen en het interpreteren van de waarnemingen.

1.2 Mijn doel met deze opdracht

Kijken naar 5 verschillende invalshoeken binnen mijn onderzoeksgebied met de focus op de slenk. Zien en beleven hoe de natuur zijn gang gaat na ingrijpen van de mens. Hoe vormt het zich, wat gaat er groeien, hoe herstelt het zich etc. Ik wil hier inzoomen op het deel met name rondom de slenk. (Zie figuur 2 rood omcirkeld). In de samenvatting kom ik terug op onderstaande samenhang.

Verticale samenhang: Het landschap in relatie tot de ondergrond. Hoe wordt het land gebruikt, welke biotopen worden gebruikt?

Horizontale samenhang: het landschap in relatie tot de manier waarop de mens het gebruikt. Hoe is de ruimtelijke opbouw, welke patronen zijn er te zien, welk netwerk van landschapselementen zijn er?

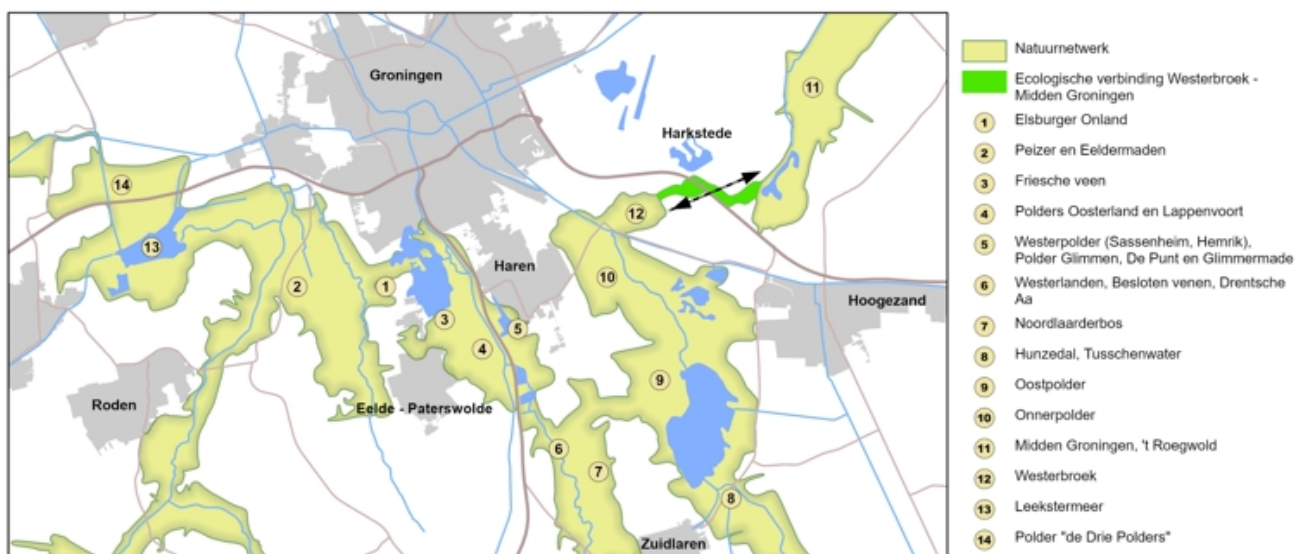
Seizoensamenhang: het landschap in relatie met de seizoenen. Welke kleuren zie je per seizoen, welke planten en dieren en welke menselijke activiteiten zijn er?

Historische samenhang: Het landschap in relatie tot het verleden. Hoe heeft het landgebruik zich ontwikkeld, hoe is de bebouwing en hoe oud zijn de bomen?

Duurzaamheids-samenhang: Het landschap in relatie tot de toekomst. Welke impact heeft het landschap op andere gebieden, hoe is de verhouding met de mens en welvaart?

2. Algemene beschrijving onderzoeksgebied

Westerbroek in het groter geheel. In onderstaand overzicht zie je hoe dit gebied de verbinding is tussen het Zuidlaardermeer en 't Roegwold.

Figuur 1

2.1 Ecologische verbindingzone Westerbroek

Locatie van het gebied: EVZ Westerbroek ligt in de gemeente Midden-Groningen aan de A7, tussen de dorpen Scharmer en Westerbroek. EVZ Westerbroek ligt in de provincie Groningen en in het beheergebied van waterschap Hunze en Aa.

Figuur 2. Overzicht onderzoeksgebied EVZ Westerbroek. (Bron: Sweco)

De verbindingzone is aangemaakt door agrarisch gebied om te zetten naar natuurgrond. Voor 2018 werden de percelen nog gebruikt als grasland of bouwland voor het verbouwen van aardappelen en/of maïs. Ook is er op een aantal locaties loofbos dan wel naaldbos aanwezig in de verbindingzone. Op enkele plaatsen wordt de verbindingzone doorsneden door wegen.

Aan de noordzijde van de snelweg A7 bevinden zich enkele zandwinningsplassen. Dit zijn de Scharmerplas en de Borgmeren. In het noorden van de Borgmeren is bij Harkstede een villawijk ontstaan die aan het water grenst. De plassen zijn omringd door een recreatiegebied met beplanting.

In het zuidwesten van het onderzoeksgebied ligt het natuurgebied Westerbroek. Het natuurgebied Westerbroek bestaat uit plassen, voormalige petgaten, vochtige tot natte graslanden, een boomgaard, natte en droge bossen en bosjes, lanen en houtsingels. Het Hesselinkbos vormt de kern van het natuurgebied waarin een aantal petgaten liggen. De Hesselinklaan is een belangrijk cultuurhistorisch element door de oude eiken die langs de weg staan.

Cultuurhistorie

Het gehele gebied maakte deel uit van een dekzandgebied. Na afloop van de laatste ijstijd vernatte het gebied echter geleidelijk en ontstond op grote schaal veengroei. Geleidelijk vormde zich hier een veenpakket met een dikte tot ongeveer 2,5 meter. In de loop van de middeleeuwen begon men met de (kleinschalige) ontginning van het hoogveen. Door het graven van lange sloten werd het veen ontwaterd en zodoende geschikt gemaakt voor landbouw en turfwinning.

Ook was er vroeger een veenborg in Scharmer. Helaas is de veenborg in Scharmer niet hersteld en volledig verdwenen. Ook de naam is niet te achterhalen in het archief.

Moeras en weke zopen

Zo zag de omgeving van Sappemeer er eeuwenlang uit. Ten oosten en zuidoosten van de stad Groningen strekte zich het grootste hoogveengebied van Europa uit. Een eindeloos landschap van golvende heidevelden, meren en riviertjes, met hier en daar bosjes met berken, wilgen en struikgewas. Wegen waren er niet. In de meters dikke lagen veen kon je wegzakken en voor altijd verdwijnen. Maar deze wildernis herbergde wel een onvoorstelbaar grote economische rijkdom: turf.

3. Doel en bereik van ambitie flora, fauna en beheer

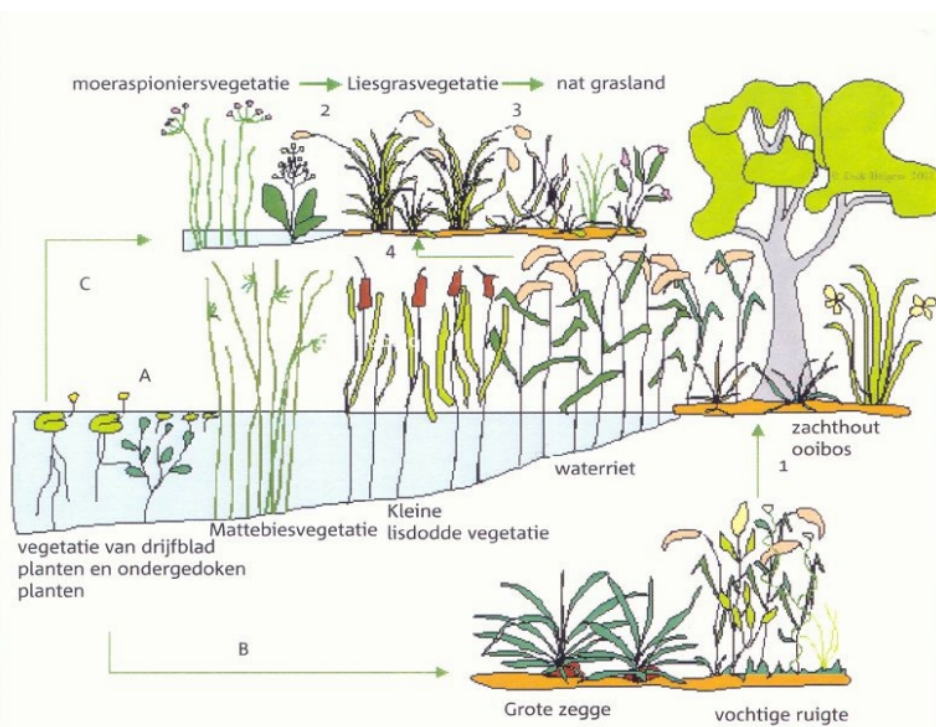
Doel/ambitie

Het Natuur Netwerk Nederland (NNN) heeft als doel om te zorgen dat natuurgebieden met elkaar verbonden, vergroot en versterkt worden zodat wezenlijke kenmerken en waarden van de NNN behouden blijven. De EVZ Westerboek is gerealiseerd door het vergroten van bestaande natuurgebieden, het inrichten van nieuwe natuurgebieden, het verbinden van natuurgebieden en het verbeteren van uitwisselingsmogelijkheden voor dieren en planten tussen gebieden. Het Zuidlaardermeer en natuurgebied 't Roegwold zijn sleutelgebieden (leefgebieden) die nu verbonden zijn. Met als doel een functionele ecologische verbindingzone, zodat faunapopulaties op een veilige manier zijn verbonden. Deze verbindingzone is aangesloten op de andere natuurgebieden binnen het NNN en de laagveengordel. De ecologische verbindingzone is gericht op het mogelijk maken van migratie, foerageren en het bieden van rust- en verstopplekken voor de onderstaande doelsoorten. Naast de ecologische doelen is het van belang dat de EVZ Westerbroek past binnen het huidige landschap en de historie van het gebied.

De kern van de verbindingzone is een slenk met natuurvriendelijke oevers waarlangs migratie van flora en fauna kan plaatsvinden. Waar de verbindingzone met een weg kruist, zijn faunaduikers aangelegd. Bij de faunapassages bij wegen slingert de slenk niet of nauwelijks zodat de passage zo kort mogelijk wordt. De slingering van de slenk veroorzaakt verschillen in bezonning, vochtigheidsgraad etc. en leidt tot meer variatie in biotopen leiden.

3.1 De flora

Waternverbinding met broekjes, moeras, petgaten met openwater en ruige graslanden. Doel is natuurgebieden robuustere gevarieerder maken zodat dieren en planten in een groter leefgebied kunnen verplaatsen. Hierdoor is er veel variatie en het gebied. In de slenk zie je onderstaand plaatje ontstaan

Bij de slenk zijn natuurvriendelijke oevers afgegraven waarop diverse grassoorten en mossen groeien. Naast de slenk liggen graslanden die omgezet zijn van actieve landbouwgrond naar natuurgrond. Hier ontstaan langzamerhand verschillende soorten grassen en komen er steeds meer kruiden. Dit graag langzaam omdat er in het verleden veel mest is uitgereden die nog in de grond zit. (Zie ook bijlage 2 floralijst)

3.2 De fauna

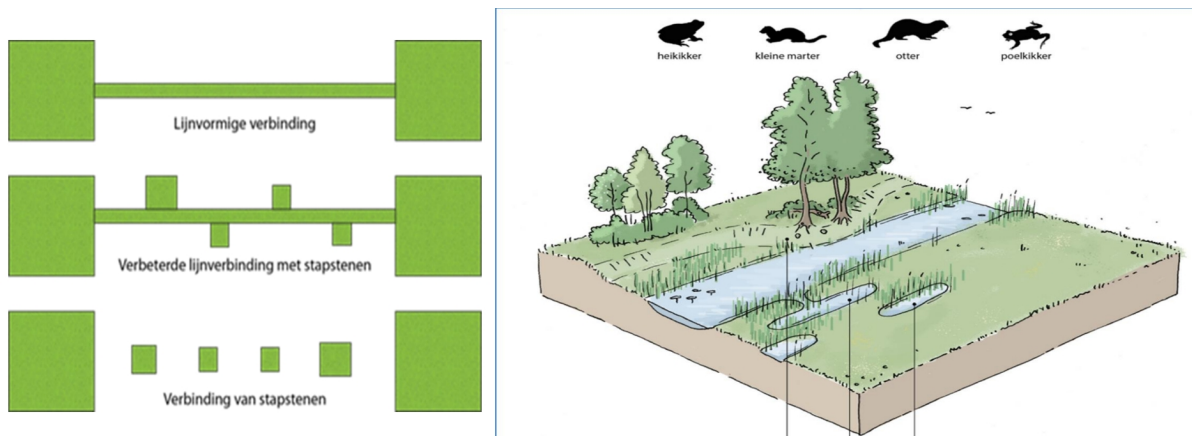
Doelsoorten

De belangrijkste doelsoort voor EVZ Westerbroek is de otter, andere soorten liften mee. Meeliftende soorten zijn bijvoorbeeld kleine marterachtigen (hermelijn, wezel en bunzing), poelkikker, heikikker en ringslang.

Otters: hebben het volgende nodig. Watergangen, moeraszones, moerasvegetatie, bosschages/struweel
Kleine marterachtigen (bunzing en hermelijn) hebben het volgende nodig. Moerasvegetatie, bosschages, struweel, Ruigte

Heikikker en poelkikker hebben het volgende nodig. Grasland/ruigtevegetatie, Bosschages/struweel, Poelen/sloten

Ringslang hebben het volgende nodig. Grasland/ruigtevegetatie, Moerasvegetatie, Bosschages/struweel

Momenteel zijn nog niet alle doelsoorten aangetroffen in het gebied maar de verwachting is nog steeds dat ze hiernaartoe komen op den duur. Vanuit het 't Roegwold en het Zuidlaardermeer. De otter is al vastgelegd met de wildcamera. De heikkikkers is nog niet gespot maar dit is ook erg moeilijk omdat ze maar 3 dagen blauw zijn waardoor ze opvallen en vervolgens de groen/bruine kleur aannemen. Wel heb ik andere kikkersoorten gespot. De ringslang is ook nog niet gezien. Deze is wel gezien in 't Roegwold en de verwachting is dat deze ook richting de EVZ zal komen. In het bos tussen de A7 en de Scharmerplas zijn de hermelijn, boommater en muizen aanwezig. Dit is zichtbaar door hun uitwerpselen. (Zie ook bijlage 3 faunalijst die ik heb aangetroffen in het gebied)

3.3 De mens

Belangrijk bij de aanleg van de EVZ Westerbroek was de mogelijkheid tot recreatie. De relatie tussen mens en natuur.

Aan de randen van de EVZ zijn diverse recreatieve voorzieningen aangelegd. Op een hoger gelegen deel aan het begin van de slenk staat een uitkijkpunt van ca. 8 meter hoog van waaruit men uitzicht heeft over de Scharmerplas, grondwal met daarachter de snelweg, de EVZ en landbouwgronden. Langs de EVZ aan de noordkant van de A7 wordt een wandelpad aangelegd. Het wandelpad sluit aan op een al bestaand wandelpad dat langs de Scharmerplas en Borgmeren loopt. Om de rust in het gebied te garanderen, is langs

het (onverharde) wandelpad afrastering geplaatst, zodat wandelaars en/of honden niet aangemoedigd worden om door de EVZ te lopen.

Tijdens mijn wandelingen in het gebied heb ik dan ook vele wandelaars gezien en gesproken. Men is over het algemeen erg tevreden maar vaak hebben ze vragen over waarom iets is aangelegd of gekapt. Ook hebben buurtbewoners op het uitkijkpunt een bankje en stoelen geplaatst zodat ze kunnen genieten van het uitzicht. Ook viel op dat er aan het raster naast de wandelpaden plastic zakjes zijn gehangen zodat hondenbezitters de uitwerpselen van hun hond kunnen opruimen.

Het wandelen door de veenborg:

Helaas is de veenborg in Scharmer niet hersteld en volledig verdwenen. Ook de naam is niet te achterhalen in het archief. Het huis had een appelhof en een siertuin. Naast de boomgaard werd een schuur met een kamer gebouwd voor de meier die de landerijen bewerkte. De boerderij lag binnen een fruitgaard. Deze veenborg is een belangrijk onderdeel geweest van de geschiedenis van dit gebied. De oude borg wordt weer zichtbaar gemaakt in het landschap. Een groot grondwerk symboliseert de locatie. Het hoogste plateau markeert de plek waar vroeger het landhuis heeft gestaan. Een interessante toevoeging aan het natuurgebied! In het midden zijn 4 rode beuken geplaatst om de borg zichtbaar te maken en daarom heen een boomgaard. Er loopt een wandelpad langs waardoor het een toevoeging is voor de recreatie/

3.4 Landschap en beheer

Natuurdoelen

EVZ Westerbroek bevat de natuurdoelen water, riet/moeras, nat schaalland en moerasbos.

Aan deze doelen zijn de ecosysteemttypen 'grasland met klein water' en 'moeras, struweel en groot water' gekoppeld. Deze ecosysteemttypen sluiten goed aan op het ecosysteem van het aangrenzende natuurgebied Westerbroek, ten zuidwesten van het plangebied.

Het is een geschikte omgeving voor de otter en kleine marterachtigen. De slenk binnen de EVZ zal een sterke bijdrage leveren aan de groei van de populatie otters, omdat hierdoor het leefgebied flink wordt vergroot. Dit geldt ook voor de overige doelsoorten uit het Zuidlaardermeer Gebied.

Het beheer

Streefbeeld

Voor het uitwerken van beheerrichtlijnen was het nodig om duidelijkheid te hebben over de doelen voor de EVZ. In het inrichtingsplan zijn daarvoor uitgangspunten opgenomen. Het was van belang om deze uitgangspunten door te vertalen naar zo concreet mogelijke richtlijnen voor het beheer. Dit beperkt het risico op afwijkende verwachtingspatronen en de noodzaak tot bijsturing op een later moment.

De **slenk** vormt het hart van de ecologische verbindingszone. De meeste doelsoorten zijn gebonden aan het water en de oeverzones, waardoor optimaal beheer van deze vegetaties essentieel is voor het functioneren van de EVZ.

De **graslanden** betreffen zowel de vegetaties op het oorspronkelijk maaiveld als op de zetwallen en de geluidswal. Sturing vindt voornamelijk plaats op structuur en vooralsnog niet op vegetatietypen. Er is veel ruimte voor natuurlijke processen als spontane vegetatieontwikkeling en erosie.

Het **borgterrein** is in de EVZ een afwijkend element. Van belang is dat het beleefbaar blijft. De herkenbare elementen hierin zijn de carrévorm van het terrein en de laanstructuur die op het eerste niveau is aangeplant. Dit vraagt om een planmatig, structureel beheer. (Zie ook bijlage 6 Beheerplan)

4. De EVZ door de seizoenen heen

Algemeen

De doelen en ambities die beschreven staan in hoofdstuk 3 heb ik bij elk bezoek aan het gebied, door de seizoenen heen, in mijn achterhoofd gehouden.

Ik heb de EVZ Westerbroek ca. 25 keer bezocht. Ik ben op verschillende tijden daar geweest, dus in de ochtend, de middag en begin van de avond en in elk seizoen. Ik heb twee keer met mijn coach Anne Verbeek door het gebied gelopen en zij heeft me veel verteld over de kruiden/planten in het gebied. Daarnaast heb ik diverse malen met een collega, SBB en Dilliana (provincie) door het gebied gelopen om kennis op te doen en het beheer te controleren.

Op deze manier krijg je de seizoenen goed in beeld van de ontwikkeling van de flora, fauna, de mens en het beheer.

Bijzonder is om te zien hoe de ontwikkeling van de natuur gaat. Zo wordt intensief bemeste landbouwgrond omgezet naar natuur door een bemestingsverbod en het niet meer toestaan van chemische bestrijdingsmiddelen. Zo zie je dat er langzamerhand steeds meer bloemen en kruiden gaan groeien. Ook de afgeplagde gebieden zijn verschaald en de natuurvriendelijke oevers groeien op een bijzonder mooie manier. Je ziet en hoort de vogels, kikkers maar ook de omgevingsgeluiden. Je voelt de wind en ruikt de geuren van het voorjaar, zomer, herfst en winter.

Lente

De flora: het is mooi om te zien hoe in het voorjaar de knoppen aan de bomen komen. De rust die het gebied dan uitstraalt. Je zie de planten, struiken en bloemen langzaam tevoorschijn komen.

Het is nog te vroeg/koud voor de bloei. Ook de geur is nog wat wisselend, in het vroege voorjaar is het nog wat muf maar dat verandert aan het einde van het voorjaar, dan ruikt het weer fris.

Ook stonden er begin februari 2023 nog vele bomen/essen die last hadden van de Essensterfte. Deze zijn gerooid in het voorjaar. Essensterfte: herkenbaar aan het blad (bestaat uit verschillende blaadjes tegenover elkaar en op de twijg zitten zwarte knopjes). Sterfte komt door een schimmel; de vals essenvlieskelkje. Symptomen zijn: bruin/groen/bruin blad/twijg, de top verdort en onderin probeert hij uit te lopen. Als je een tak doorknipt zie je dat hij verkleurt vanbinnen.

De fauna: Ik ben met Anna (mijn coach) langs de slenk gelopen en we zagen daar een buizerd paartje vliegen boven de landerijen/slenk die elkaar het hof maakten. Dit was erg indrukwekkend om te zien. Daarnaast zagen we nog een tweetal jonge spechten in hun holletje in de boom zaten. Vanaf de uitkijkpost was het mooi om te zien hoe twee reeën door het gras sprongen. Aan de rand van de slenk is het goed zichtbaar hoe de bovenlaag van de bodem is opgebouwd. Ook zie je duidelijk de voet/poot sporen van de vogels die te zien zijn in het water. Met name ganzen, eenden en steltlopers.

De mens/recreatie: Op elke moment dat ik in het gebied aanwezig was zag ik mensen lopen. Veelal werd de hond uitgelaten maar ook in de ochtend wordt er gebruik gemaakt van het uitkijkpunt om gezamenlijk koffie te drinken. Omwoners hebben boven op het uitkijkpunt een bankje en 2 stoelen geplaatst zodat eenieder daarvan kan genieten. Ook staan er diverse uitleg borden langs het voetpad waar men uitleg over het gebied kan krijgen.

Het beheer: In deze periode is er nog niet veel gedaan aan het beheer van de omgeving. Het is nog te vroeg

om te maaien. In het voorjaar zijn de essen gekapt in verband met essensterfte. De bomen zijn gekapt en afgevoerd. Hierbij zijn de stronken en de takken blijven liggen om zo een mooie schuilplaats te creëren voor de flora en fauna. Het ziet er nu nog wat rommelig uit en erg kaal.

(Zie foto's bij hoofdstuk 4.1)

Zomer

De flora: de bladeren zitten nu volop aan de bomen, de grassen groeien en de bloemen staan volop de bloeien. Dit heeft invloed op de kleuren van het landschap maar ook de geuren veranderen. Ook zit er verschil in als je in de morgen of aan het einde van de middag langs komt. 's Morgens ziet het er fris uit en ruikt het fris terwijl het in de middag warm en ?? ruikt (lastig om te omschrijven maar er is wel verschil). Je zit steeds meer kruiden naar boven komen. Ook zie je veel kleurverschil t.o.v. de andere seizoenen.

De fauna: Er zijn meer zangvogels aanwezig die duidelijk van zich laten horen. Je ziet in de morgen steeds vaker reeën in het veld. Opvallend is het geluid van de kikkers deze kwaken er opvallend hard op los. Het zijn groene kikkers in de sloten rondom het gebied. Verder heb ik een tweetal muisjes gezien aan het einde van de middag. Wat me ook opviel is dat er nog niet veel variatie qua vogels is in de slenk. Ganzen, eenden en wat steltlopers zijn er wel voldoende aanwezig maar ik heb nog geen bijzondere vogels gespot.

De mens/recreatie: Wat opvalt is dat er veel mensen zijn die hun honden daar uitlaten (los) waardoor het dus maar goed is dat er rondom het gebied rasters zijn neergezet. Ook is het mooi om te zien dat er iemand is geweest die overal schone zakjes heeft opgehangen aan de rasters zodat eenieder die een zakje vergeten is om de hondenuitwerpselen in op te bergen, deze kan gebruiken. Er ligt weinig zwerfafval.

Het beheer: Er is gemaaid en afgevoerd. Dit is gedaan in mozaïek stijl. Dit betekent dat niet alles is gemaaid maar een deel zodat er een deel van de flora blijft staan zodat de insecten daar profijt van hebben maar ook kleine dieren zoals muizen, vogels etc. die daar kunnen schuilen.

(Zie foto's bij hoofdstuk 4.2)

Herfst

De flora: De bloemen zijn zo langzamerhand uitgebloeid sommige boom/struik bladeren gaan verkleuren en ik zie al veel verschillende planten en kruiden in het land om de slenk heen. Ook zie ik in September veel waterplanten/sterrenkroost dit zuivert het water en is mooi om te zien. Aan het einde van de zomer en begin van de herfst zie je de paddenstoelen weer duidelijk in beeld.

Wat mij het meeste is opgevallen is het snelle herstel van de natuur. Door menselijk ingrijpen "beschadig/verstoor" je de natuur maar die herstelt zich uiteindelijk weer.

De fauna: Er is naar mijn mening binnen de EVZ voldoende potentieel voor broed- en/of foerageergebied, voor struweel- en bosvogels (bosperceel ten westen van de EVZ), weidevogels (graslanden) en watervogels (oevers, sloten en zandwinput). Ook zijn er open zonnige plekken voor amfibieën, veel bloemen en kruiden voor insecten en het water is helder maar ik zie nog weinig vis.

Aan het einde van de herfst wordt alles anders qua kleur en geur. Het wordt wat muffe en er zijn meer torren, pissebedden, letterzetters etc.

De mens/recreatie: Opvallend is dat de slenk is aangelegd in 2018 op een vrij strakke manier, dus rechte lijnen. Hierbij werd mij aangegeven dat dit op een natuurlijke manier vanzelf meer ronding zou geven en dit zie je nu al duidelijk gebeuren. Het water vindt zijn weg en de oevers worden ronder waardoor het natuurlijker gaat lijken. Dit is duidelijk zichtbaar vanaf het uitkijkpunt.

Aan het einde van de herfst is er veel regen gevallen waardoor wandelpaden en het uitkijkpunt bijna niet bereikbaar waren.

Het beheer: In September wordt er gebruik gemaakt van schapen op de geluidswal. Dit is goed zodat het gras "gemaaid" wordt en de grond door de kleine pootjes aan gestamd wordt.

In maart zijn de essen gerooid en bleef er een enorm groot leeg vlak over. Het was toen nog de bedoeling om eind 2023 nieuwe bomen te planten maar in oktober bleek dat de natuur zich dermate heeft hersteld en er zijn dus op een natuurlijke manier nieuwe bomen gaan groeien die passen in het totaalbeeld waardoor er dus niet opnieuw hoeft te worden ingegrepen en kunnen de flora en fauna ongestoord verder groeien/leven.

(Zie foto's bij hoofdstuk 4.3)

Winter

De flora: De bloemen verdwijnen en daarbij ook een deel van de insecten. De kleuren van de mossen op de natuurvriendelijke oevers hebben een meer roedere kleur gekregen.

De fauna: De zangvogels zijn op een paar na verdwenen maar de muizen, maters en de otter zijn nu aanwezig in het gebied. Maar het mooiste van alles is dat staatsbosbeheer de otter is gesignaleerd en vastgelegd op een wildcamera. Dit is natuurlijk het doel geweest om de verbinding te maken. Er zijn diverse sporen zichtbaar bij de twee faunapassages. Tevens zag ik dat de otters gemakkelijk om het rasten heen kunnen dus wordt er nu gezorgd dat dit wordt aangepast.

De mens/recreatie: Het is in deze periode ontzetting nat geweest en gebleven waardoor het bijna niet mogelijk is gebleken om gebruik te maken van alle wandelpaden en de uitkijkplek. De luchtvochtigheid merk je met name in het voorjaar en najaar terwijl in de zomermaanden alles droog is en de geur verandert. In de winter is alles in rust en gebeurt er weinig. Een constante factor zijn toch de wandelaars in het gebied, die zie je het hele jaar door.

Het beheer: Herstelwerkzaamheden aan het wandelpad, loshangende takken verwijderen die gevaar opleveren voor wandelaars en verder zoveel mogelijk de natuur met rust laten.

Doel was om in het najaar bomen bij te planten. Maar door de seizoenen heen is er op een natuurlijke wijze zoveel gegroeid dat bij evaluatie is geconstateerd dat het niet noodzakelijk is om bij te planten. In het najaar was er veel water overlast rondom de uitkijktoren. Daarom is deze tijdelijk afgezet en is er nieuw gras ingezaaid maar door de wateroverlast in December is hier geen verbetering in gekomen en moet alles opnieuw.

Helaas zie je ook veel vernielingen in het gebied aan de rasters, beschilderingen op de faunapassage en er is met hagel op de borden langs het pad geschoten.

(Zie foto's bij hoofdstuk 4.4)

In de bijlage Flora/fauna lijst staan alles wat ik heb gezien en kon herkennen

4.1 De Lente

Start: kappen van Essen

Beeld van uitkijkpost

strakke lijnen van de Slenk

De natuurvriendelijke oevers met vele sporen van eenden, ganzen en steltlopers

De groei en opbouw van de slenk

grondlagen

4.2 Zomer

herstel van de Essenkap

Groei van riet, lisdoddes en Iris

groei van diverse mossoorten

Knoopkruid

Smalle weegbree

Zacht dravik

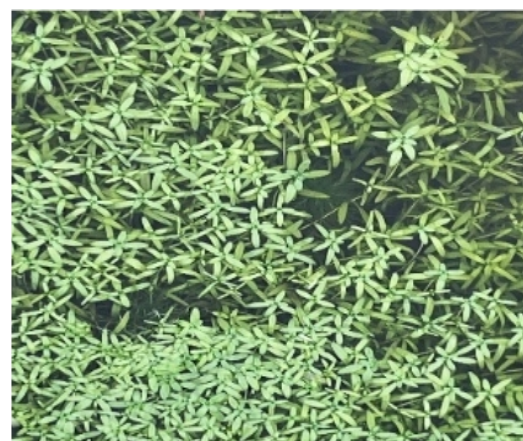

Balsemien

4.3 Herfst

Herstel in Oktober nadat de Essen gekapt zijn.

Waterplanten (sterrenkroost) die het water zuiveren

De faunapassage bij de A7

Koekoeksbloem

4.4 Winter

De eerste katjes aan de boom in Januari 2024

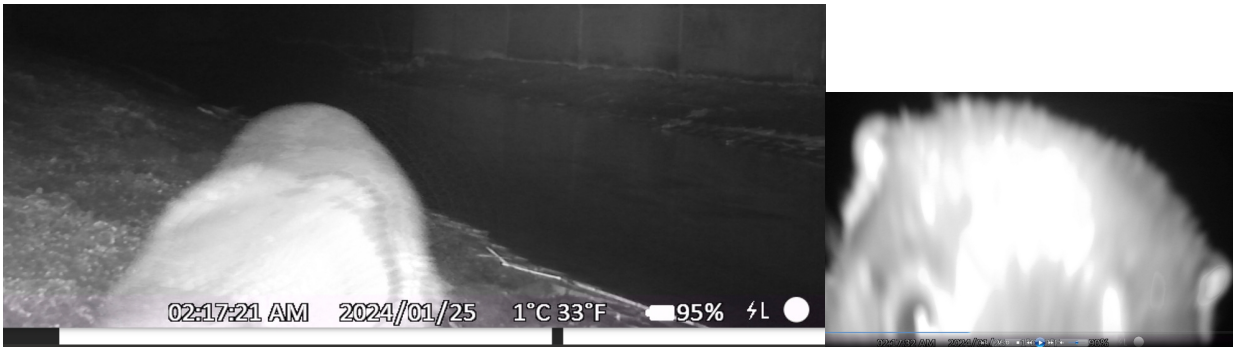

Diverse spechtenholen

Diverse mossen die ook in de winter nog aanwezig zijn op de natuurvriendelijke oevers

De gespote otter op 24-1-2024

5. Samenvatting

Verticale samenhang: Het landschap in relatie tot de ondergrond. De landbouwgrond is omgezet naar natuurgrond. Dit betekent geen chemische bestrijdingsmiddelen, geen mest, maaien en afvoeren, slenk openhouden, rietgroei beperken. Omdat er nog veel meststoffen in de grond zitten is het omzetten een langzaam proces. De ondergrond is veelal afgegraven (geplagd) waardoor er weinig zichtbaar meer is van de vroegere gronden.

Horizontale samenhang: het landschap in relatie tot de manier waarop de mens het gebruikt. Als je over het gebied heen kijkt zijn er verschillende elementen zichtbaar. Bos, faunapassage, slenk, graslanden, geluidswal, sloten en bomenlanen. Dit alles geeft een zeer gevarieerd landschap en is voor de mens mooi om te zien en geeft veel afwisseling. Vanaf het uitkijkpunt heb je mooie zichtlijnen.

Seizoensamenhang: het landschap in relatie met de seizoenen. Elk seizoen heeft zijn eigen geur en kleur. De kleur is duidelijk zichtbaar, in het voorjaar zie je de groene blaadjes aan de bomen komen en het gras mooi frisgroen worden. De geur in het voorjaar is eerst nog wat muff maar dat verandert langzamerhand naar fris.

In de zomer komt er meer bloemenkleuren bij waardoor je ook meer insecten ziet en hoort. En je ziet en hoort meer vogels komen. Ook de kleur en geur van het water verandert van helder naar bruin.

In de herfst zie je de bladeren aan de bomen verkleuren, het gras wordt droger en verkleurd naar donkergroen. En komen andere vogels en je hoort de schapen op de geluidswal.

In de winter zie je bruine bladeren aan de bomen maar ook op de grond, het gaat muff ruiken. Er zijn meer insecten zoals kevers, torren, larven zichtbaar op het dode/vochtige hout.

Historische samenhang: Het landschap in relatie tot het verleden. Er heeft vroeger een veenborg gestaan en deze is op een natuurlijke manier opnieuw zichtbaar gemaakt door de ondergrond op te hogen en de vorm van de vroegere veenborg terug te laten komen door bomen te poten. Rodenbeuk en fruitbomen.

Duurzaamheids-samenhang: Het landschap in relatie tot de toekomst. Door deze ecologische ingreep heeft het een positief effect op de aangesloten gebieden. Het is een mooie verbinding voor flora, fauna en mens.

Door de verbinding wordt het één geheel en kunnen de planten/struiken/bloemen makkelijker vermengen met de omgeving.

6. Vorming tot natuurgids

Deze opdracht is van waarde geweest voor de opleiding als natuurgids. Het is interessant om een gebied te adopteren en elk seizoen in de gaten te houden. Op deze manier let ik meer op details, waar ik normaal niet de tijd voor zou nemen. Door dit te doen heb ik kennis opgedaan van verschillende soorten die ik nog niet kende en leerde ik verbanden leggen en het landschap lezen. Dit is erg handig als natuurgids en voor mijn werk al verantwoordelijke van het beheer.

Door regelmatig in het gebied aanwezig te zijn en inschakeling van anderen die gebiedskennis hebben en kennis van de flora en fauna, leer je er een hele hoop van. Dat is echt een aanrader om te doen.

Ook de mini excursie door het gebied was vooraf spannend maar tijdens de excursie viel de spanning volledig weg. Op 21 maart 2024 geef ik een excursie aan studenten van het Van Hall instituut door de EVZ in Westerbroek.

Al met al een leuke en intensieve opdracht waar ik in de toekomst zeker wat aan ga hebben.

Dank

Hierbij wil ik dan ook graag mijn collega's van Prolander Sieger, Karin, mijn collega's bij SBB Tom en Michiel en mijn coach Anna en het gehele OT van de IVN-gidsenopleiding bedanken voor hun hulp en adviezen.

6.1 Persoonlijk groeiplan

(1 slecht/ 5 zeer goed)

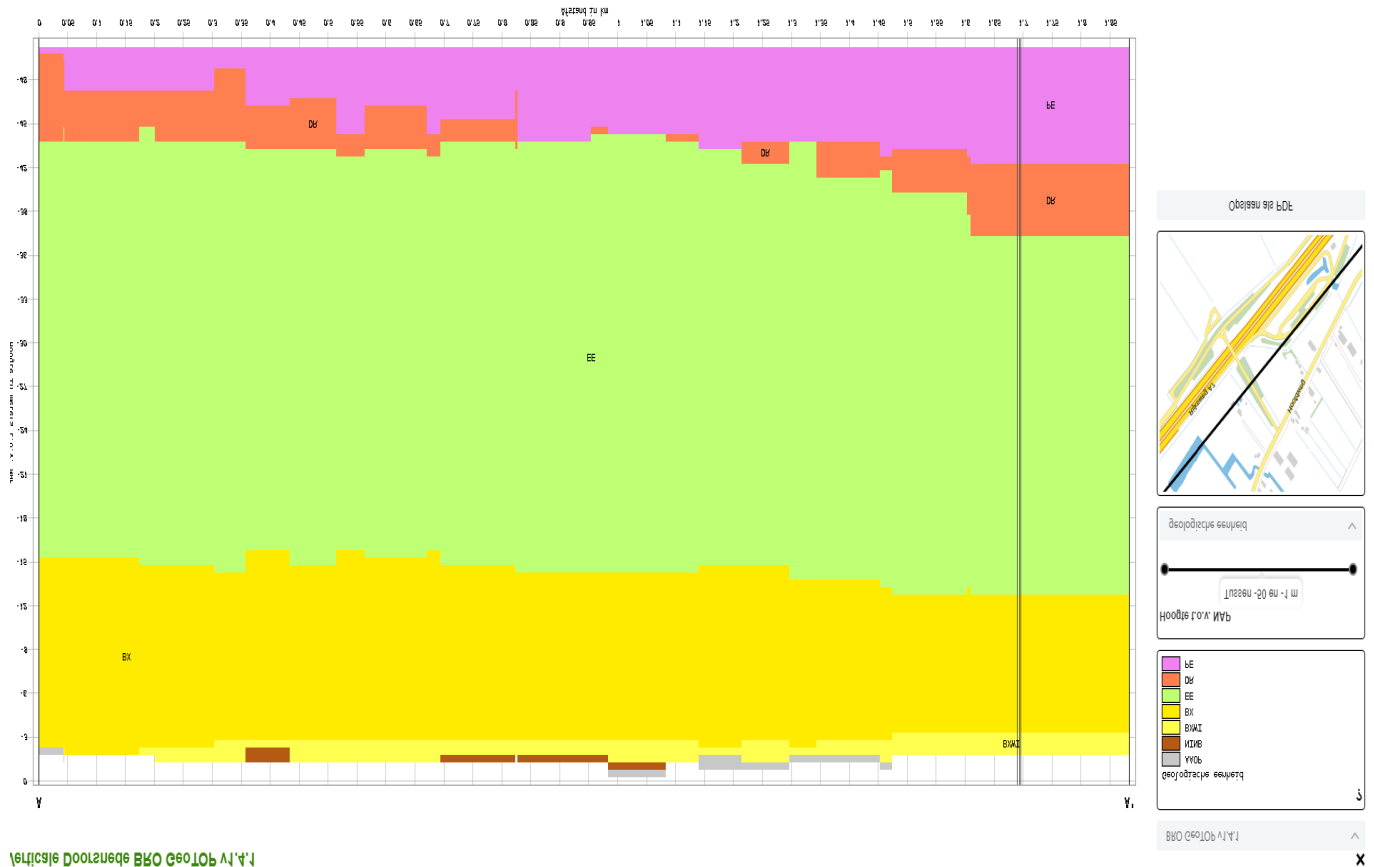
	Begin cursus	eind cursus
Kennis van de natuur en van de relatie tussen mens en natuur	2	3/4
Zoals: Veelvoorkomende planten, dieren en paddenstoelen in Nederland		
Bijzondere planten, dieren en paddenstoelen in de regio		
Bouw en functioneren van planten		
Indeling van plantenrijk en dierenrijk		
Grondsoorten en bodemvorming		
Het begrip duurzaamheid		
De werking van ecosystemen		
Landschapstypen in Nederland en in regio		
Invloed van de mens op landschap, ecosystemen en biodiversiteit		
Kennis van IVN en het NME-werkveld		
Didactische vaardigheden	3	4
Met name: Leerdoel formuleren en activiteit aanpassen aan leerdoel		
Activiteit aanpassen aan de doelgroep, Verschillende leervoorkeuren bedienen		
Verschillende werkvormen gericht op natuurbeleving toepassen		
Omgaan met groepen, Discussie/gesprek leiden		
Communiceren en samenwerken	4	4
Denk aan: Actief samenwerking en overleg met anderen zoeken		
Openstaan voor de mening van anderen		
Feedback kunnen geven en ontvangen		
Vriendelijke, prettige gastheer/gastvrouw zijn		
Plannen en organiseren	4	4
Belangrijk zijn: Initiatiefrijkheid		
Planmatig een activiteit kunnen voorbereiden en uitvoeren		
Deelnemers kunnen werven en informeren		
Liefde voor de natuur en ambassadeurschap van IVN	3	4
Te zien aan: Bevlogen en enthousiast		
De missie van IVN ondersteunen: mens en natuur met elkaar verbinden		

Ambassadeurschap van IVN
Inzet voor natuur en duurzaamheid
Leergierig en de wens zich te blijven ontwikkelen, ook na de
Opleiding

Ik ben een generalist en geen specialist en daar voel ik me het prettigste bij

Bijlagen:

1. Bodemsoorten en geomorfologie in onderzoeksgebied

- Formatie van Peelo (Rose)
- Formatie van Drenthe (rood)
- Laagpakket van Wierden (licht geel)
- Eem Formatie (groen)
- Formatie van Bostel (Geel)
- Formatie van Nieuwkoop (bruin)
- Antropogene afzettingen (grijs)

Geomorfologie

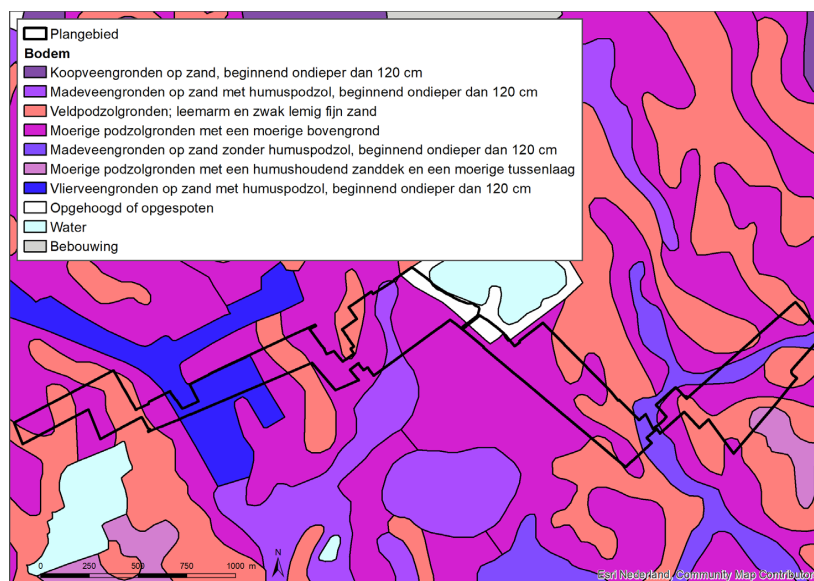
De geomorfologie in het gebied bestaat uit ontgonnen veenvlakte (o.a. met petgaten) in het zuidwesten en dekzandvlakten ter hoogte en ten noorden van de A7.

Figuur 3. Geomorfologie met onderzoeksgebied in zwart kader.

Bodem

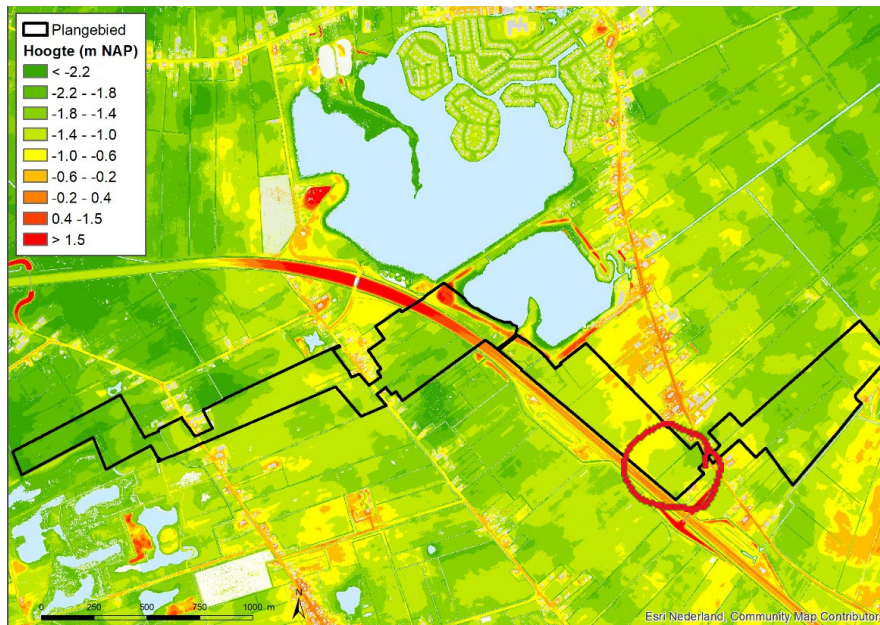
Door vervening is het oorspronkelijke veenpakket grotendeels verdwenen, waardoor het dekzand weer aan of nabij de oppervlakte is komen te liggen. Ook zijn er petgaten in het gebied te vinden. De moerige bovengrond in een deel van het gebied hangt samen met de voormalige veenbedekking. Ter plaatse van de veldpodzolgronden ligt het oude, pleistocene dekzand opnieuw aan het maaiveld. De aanwezigheid van podzolgronden duidt erop dat in dit deel sprake was van een goede ontwatering van het dekzand (Libau, 2014).

Figuur 4. Bodemtype met onderzoeksgebied in zwart kader.

Hoogteligging

De kaart van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN, zie Figuur 5) laat de relatieve hoogten in het landschap zien. Ten zuidwesten van het gebied zijn de flank van de Hondsrug en de hoger gelegen westelijke oever van de Hunze te zien. In noordelijke en oostelijke richting gaat de Hondsrug over naar de Hunzevlakte en neemt de hoogte af. In grote delen van dit voormalige veengebied is het reliëf van het pleistocene dekzandlandschap, zoals de dekzandruggen waarop Westerbroek en Scharmer zijn gelegen, goed te zien.

Figuur 5. Kaart van het Actueel Hoogtebestand Nederland waarop het onderzoeksgebied is aangegeven met een zwart kader.

2. Floralijs

- **Planten/bloemen**
- Klein hoefblad
- Muur
- Ridderzuring (mineralen bom)
- Kleine veldkers
- Speerdistel
- Dag koekoeksbloem
- riet, zeggesoorten
- lisdodde + Iris
- hennepnetel
- veldzuring
- kleine veldkers
- balsemien,
varens,
- vogelwikke,
- Jacobskruid
- margriet,
- pijlkruid,
- weegbree,
- kleine klaver,
- boskruidkruid,
- akkerviooltje,
- groot water weegbree,
- haarmos,
- egelskop
- zeggen
- pitrus
- distel
- brandnetel
- hondsdrif
- Sint Janskruid
- Knoopkruid

- **Grassen**
- zachte dravik
- Kamille
- rietgras
- gestreepte witbol
- grote en kleine vossestaart
- Engels raaigras
- glanshaver

Waterplanten

- Aarvederkruid
- sterrenkroos
- pijlstaart
- waterdrieblad
- algen/wieren

Bomen

- Berken
- Grauwe Wilg
- Elzen
- Eiken
- Meidoorn

3. Faunalijs

Insecten

- Letterzetters
- Pissebedden
- Vlinders
- Hommels
- Wespen
- Bijen
- Libellen
- Waterjuffer
- Kleine wespenbokter
- Glazenmaker
- Platbuik libelle

Waterdieren en reptielen

- Heikikken
- Poelkikker
- Poelslak
- ringslang
- wantsen
- schaatsenrijders
- schrijvertjes
- waterkevers

Vogels

- Havik
- Buizerdpaartje
- Nijlganzen
- Steltloper
- Kievit
- Blauwborst
- Baardmannetje
- Spreeuwen
- Geoorde fuut
- Roerdomp
- Specht (bonte)
- Reigers
- Rietzanger
- Grauwe kiekedief
- Tafel eend
- Witte kwikstaart, boerenzwaluw, winterkoning, roodborst, zwart kopje, tuinfluiter, scholekster, wilde eend, grauwe gans
- Aalschover
- Koereiger
- Kopmeeuw
- Snor

Zoogdieren

- Ree
- Vos
- Otter (wildcamera)
- Muizen / waterspitsmuis
- Vleermuizen/ dwergvleermuis (aanvliegroute 3x)
- Hermelijn (wildcamera)
- Ratten
- Schapen
- boommater (wildcamera)

* Bij het observeren van de flora en fauna heb ik gebruik gemaakt van verschillende app's, beelden van de wildcamera van SBB, kennis van Anna Verbeek, Tom Dekker en Sieger Wiersma.

4. Beheerschema

Beheer- element	Maatregel	Planning	Toelichting
Slenken	Zeer lokaal schonen	September	Zoveel als mogelijk de natuurlijke vegetatie-ontwikkeling laten gaan, mede onder invloed van

			de aanplant van riet. Van bosopslag lijkt nog geen sprake. Alleen op plekken waar de slenk heel smal is en nu al dreigt dicht te groeien, adviseren we om deze eenzijdig te schonen met een maaikorf. Maaisel kan ter plekke achterblijven. Mogelijk neemt de omvang van deze maatregel in de komende jaren toe.
Graslanden	Maaïen in mozaïek	Juni – September	Homogeen en voedselrijk. De bestrijding van akkerdistel en JKK lijkt dusdanig beperkt, dat deze geen sturende invloed heeft op de vegetatieontwikkeling in de graslanden. We stellen daarom voor om gefaseerd en kleinschalig de graslandvegetatie te maaïen en af te voeren. Indicatief max 40% van de oppervlakte per jaar, globaal cf de uitgangspunten van het sinusbeheer. Dit eerste jaar richten we ons dan op de locaties met een hoogproductieve, gesloten en eenvormige grasvegetatie. Deels kunnen die twee keer gemaaid worden.
Jakobskruiskruid	Plukken	Juli	Plukken is een meer definitieve oplossing dan maaïen. Vanwege de beperkte schaal waarop JKK nu nog aanwezig is, stellen we voor 100% in te zetten op plukken. Met inzet reclassering wordt dit geplukt/uitgestoken en afgevoerd. Verwachting voor 2022 is onzeker vanwege mogelijke massale inwaai van zaad uit berm A7.
Akkerdistel	Maaïen met bosmaaier	Juli	Akkerdistel lijkt beperkt aanwezig te zijn. Handmatig uitmaaïen met een bosmaaier volstaat mogelijk. Overwegen om alleen op potentiële overlastlocaties te maaïen.
Zetwallen	Geen beheer	-	We zien een gevarieerde vegetatieontwikkeling en beginnende erosieprocessen. Op een dergelijke schrale bodem draagt actief beheer niet bij aan de ontwikkeling van natuurwaarden.
Geluidswal	Begrazen	September	In de nazomer begrazen met schapen in een tijdelijk raster.
Borgterrein	Klepelen taluds en laan	Juli en september	Beheer is gericht op behoud en accentueren van de contouren van het terrein en de laanstructuur. In overleg vaststellen of het klepelen hierin van toegevoegde waarde is. Rondom het borgterrein niet klepelen of maaïen voor behoud van structuurvariatie. Het bovenste niveau, waarop nog beuken geplant moeten worden, is alleen handmatig te maaïen.
Rasters	Uitmaaïen	Juli en september	Zo mogelijk uitmaaïen met (mini)trekker, waar nodig, vanwege slechte toegankelijkheid met bosmaaier. Enkelzijdig uitmaaïen waar het raster ook functioneert als erfscheiding, dubbelzijdig (zo mogelijk) waar dat niet zo is.
Faunapassages	Uitmaaïen	September	Jaarlijks uitmaaïen om toegankelijkheid en doorgang te garanderen. Op kleine schaal

			aangeplante bomen verwijderen omdat deze het beheer onmogelijk maken. Dit is incl. de faunapassage van de A7.
Interne sloten	Geen beheer	-	Beheer is risicovol en ingewikkeld als gevolg van de steile taluds. Er treedt al op aanzienlijke schaal erosie op. We stellen voor de ontwikkeling van de sloten aan natuurlijke processen over te laten. Actief beheer heeft geen toegevoegde waarde in de ontwikkeling van natuurwaarden
Peilbeheer	Niet door SBB	-	
Wandelpad	Klepelen	4 keer per jaar	Wandelpad van Hoofdweg tot uitkijktoren wordt geklepeld. Opgave nog beter in beeld brengen. Achteringang Borgmeren en grens met gemeentelijk beheer zijn niet duidelijk.
Uitkijkheuvel	Pad klepelen	4 keer per jaar	Met bosmaaier pad en kruin klepelen. Taluds zijn lastig te beheren, overwegen om deze niet te beheren.
Bos	Geen beheer		Dit is het nieuwe bos. De aanplant is extreem dicht. Overwegen om deze kritisch te volgen en zo nodig met de bosmaaier kleinschalig uit te dunnen.
Schouw	Sloten schonen	Oktober	Nieuwe situatie is nog niet opgenomen op de legger van het waterschap. Alle grenssloten worden in ieder geval enkelzijdig geschoond met een maikorf.